

Αρχαιολογία και ΣΕΠ

(Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός)

«Αρχαιολόγοι» στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Αν στον όρο «σχολείο» συμπεκνώνονται ενέργειες, στάσεις και προθέσεις μιας κοινωνίας να διαμορφώσει τα μέλη της νέα, ικανά στο να συντηρήσουν την βιολογική και πνευματική της επιβίωση, με το να συντηρούν ή να ολοκληρώνουν τις δομές, τους θεσμούς και τις αξίες της¹, και αν το μάθημα του ΣΕΠ στοχεύει στην πραγμάτωση αυτών των προθέσεων ως προς τα πρακτικά τους ζητούμενα, είναι εύκολο να εξηγηθεί γιατί σε μία κοινωνία, όπου ο ετήσιος προϋπολογισμός της κρατικής της οργάνωσης μεριέει μόλις το 0,8% του όλου στον «Πολιτισμό» και μόλις το μεταξύ 7-8% του όλου στην Παιδεία², οι σχέσεις του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού των νέων μελών της με έναν από τους κλάδους των ανθρωπιστικών σπουδών μπορεί να χαρακτηριστεί ως υποτιπώδης. Η αναζήτηση-«περιδιάβαση» στα εγχειρίδια της «βιβλιοθήκης του ΣΕΠ» ενός ελληνικού σχολείου της θ' βαθμίδας παρέει ενδιάφεροντα στοιχεία:

A.1. Σε κανένα από τα τρία εγχειρίδια-«βιβλία του Καθηγητή» της Α', Β', Γ' τάξης του Γυμνασίου³, αντίστοιχα, δεν υπάρχει καμία αναφορά στο επάγγελμα ή λειτουργήματα του αρχαιολόγου. Και ενώ η απουσία αναφοράς θα μπορούσε να δικαιολογηθεί στο εγχειρίδιο της Α' τάξης, λόγω της φύσης της διδακτικής του μαθήματος στην τάξη αυτή, είναι δύσκολο να εξηγηθεί στο αντίστοιχο εγχειρίδιο για την Β' τάξη, όπου, σε κατάλογο πέντε σελίδων (σελίδες εγχειριδίου 18-22) γίνεται αναφορά σε 173 επαγγέλματα, τα οποία κατατάσσονται κατά κα-

τηγορία με κριτήριο την κοινωνική λειτουργία τους (διατροφή, στέγη, ντύσιμο, εκπαίδευση, ασφάλεια, υγεία, επικοινωνία, μεταφορές, ψυχαγωγία). Ευτυχώς που «διασώθηκε», στη σελ. 22, το επάγγελμα του «συντηρητή έργων τέχνης» (γενικά, τέχνης) για να εκπροσωπήσει τον τομέα «πολιτισμός», που, κατά την άποψη του εγχειριδίου, για την ελληνική κοινωνία φαίνεται να περιττεύει. Αλλά ούτε και στο εγχειρίδιο για τη Γ' τάξη αναφέρεται ο/η «αρχαιολόγος», που στη σελίδα 13 γίνεται αναφορά σε άλλα επαγγέλματα. Όμως και ο σκισογράφος της σελ. 11 μοιάζει να «συνωμοτεί» ενάντια στην αρχαιολογία, αφού ο «πίνακας» του αφορά και πάλι στα «ευρείας αποδοχής» επαγγέλματα του γιατρού, των δημοσίων υπαλλήλων, του «καλλιτέχνη» (γενικά), στα οποία επιθυμεί, προφανώς, να κατευθύνει τους νέους μια συγκεκριμένη νοοτροπία.

2. Σε κανένα σημείο του «Αρχείου Πληροφόρησης ΣΕΠ»⁴ της «Βιβλιοθήκης του ΣΕΠ» δε γίνεται αναφορά στην Αρχαιολογία και στους αρχαιολόγους. Όπως, επίσης, καμία αναφορά δεν θα συναντήσει κανείς και στο βιβλίο «Τι μπορώ να κάνω μετά το Γυμνάσιο»⁵. Μόνες αναφορές για επαγγελματική διεξοδό προς τον τομέα «πολιτισμός» στο συγκεκριμένο βιβλίο είναι η παρουσίαση του «Παρασκευαστικού και επαγγελματικού σχολείου Καλών Τεχνών Πανόρμου Τήνου» «με πρόσβαση στην Α.Σ.Κ.Τ.»⁶ (στη σελ. 37) όπως και η υπόμνηση για το επάγγελμα του «βοηθού συντήρησης έργων τέχνης» (γενικά) στους «Πίνακες διεξόδων» στα «Πα-

ραρτήματα» (σελ. 56)^{6α}. 3. Το ίδιο ισχύει και για ένα άλλο εννημερωτικό έντυπο του ΥΠΕΠΘ: «Οι αποφάσεις των παιδιών για το μέλλον τους και ο ρόλος της οικογένειας»⁷. Τα παραδείγματα στο σκίτσο της σελ. 22 αφορούν και πάλι στον «γιατρό», στον «δάσκαλο», στον «δημόσιο υπάλληλο», στο «δικηγόρο», στον «ηλεκτρολόγο», στον «οικοδόμο».

Β'. Κάποτε, όμως, στον δρόμο της εξόδου από το λύκειο, ο μαθητής θα συναντήσει, επιτέλους, τον «αρχαιολόγο», επιτέλους τον «αρχαιολογία». Πέρα από την περιορισμένη, συγκριτικά με εκείνη των άλλων επαγγελμάτων, παρουσίαση, είναι αξιοπροσοχής και το «πώς» της παρουσίασης, που βρίσκεται, οπωσδήποτε, σε άμεση συνάφεια με το «πού» στοχεύει η παρουσίαση αυτή, στο αν, τελικά, επιδιώκεται ή όχι η προβολή αυτού του επαγγέλματος.

1. Στο εγχειρίδιο «Δρόμοι μετά το Λύκειο»⁸ η σελίδα XIII των περιορισμένων παραπέμπει στην εννιάστιχη αναφορά της σελίδας 90 για τις επαγγελματικές προοπτικές του Τομειοχίου του Αρχαιολογικού Τομέα. Είναι χαρακτηριστική και αξιοπρόσεκτη η διατύπωση: «Οι πτυχιούχοι του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας μπορούν να **εργαστούν** στη δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση. **Επίσης** μπορούν να **αποσπληθούν** στην Αρχαιολογική Υπηρεσία, σε αρχεία, βιβλιοθήκες κλπ.»¹⁰. Πραγματικά γεννιούνται απορίες σε κάποιους που δεν βρίσκονται σε άμεση επαφή με τα πράγματα, όπως είναι οι μαθητές ή η πλειοψηφία των γονέων, στους οποίους απευθύνεται το εγχειρίδιο

αυτό. Η διατύπωση αυτή πρέπει να σχολιαστεί κάτω από τρεις προϋποθέσεις ερμηνείας: α) τη σχέση του αρχαιολόγου με την επαγγελματική του αποκατάσταση και την κατάσταση στην Αρχαιολογική Υπηρεσία, τουλάχιστον έως τα μέσα της δεκαετίας 1980-90, οπότε κάποιοι όροι μεταβλήθηκαν, όχι πάντοτε προς θετική κατεύθυνση, β) τη σχέση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με την Αρχαιολογία και γ) την αναντιστοιχία μεταξύ της ειδικότητας που έχει αποκτήσει —λόγω επιλογής τμήματος σπουδών στις «φιλοσοφικές σχολές»— κάθε εκπαιδευτικός του Κλάδου ΠΕ2 («φιλόλογων») και των επαγγελματικών του υποχρεώσεων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Πριν αναπτυχθεί μια αυλογιστική, με βάση τις τρεις προϋποθέσεις, για το περιεχόμενο αυτής της «ενημέρωσης», απαιτείται να προσεχθούν και οι ρηματικές εκφράσεις που χρησιμοποιούνται στο κείμενό της. Το ισχυρότερο νοηματικά «να εργασθούν», αν πρόκειται για την εκπαίδευση, ενώ το ασθενέστερο «να απασχοληθούν», εάν πρόκειται για την αρχαιολογική υπηρεσία. Αλλά, κατά την άποψή μου, δεν είναι τυχαία και η πρόταση της προοπτικής για την επαγγελματική αποκατάσταση στην εκπαίδευση και η υπόταση της αντίστοιχης για την αρχαιολογική υπηρεσία (κλπ.) με το «επίσης». Αναλυτικότερα: Είναι προφανής η επιδίωξη του ενημερωτικού κειμένου: ο τελειόφοιτος αρχαιολόγος, αν θέλει να εργαστεί (απελεύεται το κείμενο), θα προσανατολιστεί προς το χώρο της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Αν, όμως, επιλέξει την Αρχαιολογική Υπηρεσία θα «απασχολείται». Εκεί οι ουριδιά και ασφάλεια (το θάρρο τμήμα δεν αναφέρεται. Όμως θα σχολιαστεί στη συνέχεια), εδώ «απασχόληση», δηλαδή περιοδικότητα, συμπτωμιακότητα, ανασφάλεια. Εκεί δημιουργία, ουσιαστική προσφορά, εδώ «απασχόληση». Η τάση αυτή δεν έχει, όπως διαδήλωτε, καμία σχέση με τις διακηρύξεις των Δελτίων Τύπου του Συλλόγου Ελλήνων Αρχαιολόγων για τις ανάγκες της «Αρχαι-

ολογικής Υπηρεσίας» σε επιστημονικό και τεχνικό ειδικευμένο προσωπικό. Έχει, όμως, άμεση σχέση με την επικρατούσα νοοτροπία σε μερίδα του καθηγητικού συνόλου της ανώτερης βαθμίδας και στον χώρο της «αρχαιολογικής υπηρεσίας» στις προηγούμενες δεκαετίες. Προκαλεί, πράγματι, σκέψεις αν οφείλεται στις δυνατότητες του κρατικού προϋπολογισμού και μόνον το γεγονός ότι η Υπηρεσία αριθμούσε μόνον 99 «μόνιμους» αρχαιολόγους στο τέλος της δεκαετίας του '70, αριθμός που αυξήθηκε σε 300 στο χρονικό διάστημα 1979-85, αύξηση που αντί για ανακούφιση είχε προκαλέσει αρνητικές αντιδράσεις¹¹. Αλλά δεν είναι τυχαία και η «τακτική αποθάρρυνσης» που εφαρμόστηκε στη δεκαετία του '70 από διάδοχους της καθιερωτικής βαθμίδας στους φοιτητές που επέλεγαν το τμήμα αρχαιολογίας, ώστε να παρουσιαστούν «διαρροδές» προς άλλα τμήματα ή αυτοπεριορισμός των μελλοντικών αρχαιολόγων στον στόχο της απόκτησης και μόνον του πτυχίου και του προσανατολισμού προς τη Δ.Ε.¹² είτε με άμεσες «πρειδοποιήσεις» —με υπερβολή στην παρουσίαση των «δυσκολιών» και αποσιώπηση των θετικών παραμέτρων της επιλογής του τμήματος— είτε με έμμεσους περιορισμούς (τρόπος σύνταξης καταλόγων συμμετοχόντων σε ανασκαφές, «ενημέρωση» για συμμετοχή σε εκδρομές¹³ κλπ.). Πώς αιτιολογείται μια ανάλογη στάση σε μία χώρα που θεωρείται η κοίτιδα του σύγχρονου ευρωπαϊκού πολιτισμού και που το χώμα της καλύπτει προστατευτικά έργα θαυμαστά της ανθρωπίνης δημιουργικότητας είναι θέμα που δεν θα συζητηθεί εδώ. Γενονός είναι πως, όταν επικρατεί η άποψη για την «μικρή και εκλεκτή ομάδα των επαϊόντων» (για την ένταξη στην οποία τα κριτήρια συζητήθηκαν, μάλλον, κάποτε «sub rosa») που θα απολαμβάνει αποκλειστικά, έστω και ατελέσφορα, λόγω του αριθμού της σε συνάρτηση με το εύρος των απαιτήσεων, την αποκάλυψη και αξιοποίηση των δημιουργημάτων του αρχαιοελληνικού πολιτισμού, είναι φυσιο-

κό οι νέοι να επιδιώκονται να κατευθυνθούν «κάπου αλλού», έστω στον συγγενικό επαγγελματικό χώρο, στην Δ.Ε., δημόσια ή ιδιωτική. Και τι το ιδανικότερο για τον νέο επιστήμονα να διδάξει όσα —με πάθος— μελέτησε, και επιθυμεί και στη συνέχεια να διερευνήσει, στους εφόβους μαθητές του!!! Αλλά ο νέος αρχαιολόγος καλείται στη Δ.Ε., ως «φιλόλογος» πλέον, να διδάξει ο,τιδήποτε «αρχαιονωστικό» ή «νεοελληνικό» εκτός από αρχαιολογία! Ο ίδιος οφείλει να αυθυποβάλλεται σε ανυπολόγιστες θυσίες χρόνου, ψυχικής ηρεμίας και αξιοπρέπειας πολλές φορές αν θέλει να διατηρήσει την επαφή με το αντικείμενο του επιστημονικού του ενδιαφέροντος —στόχο που δεν τον πραγματοποιεί πάντοτε με επιτυχία. Με δυσκολία, ίσως ολοκληρωθεί κάποιος μεταπτυχιακές σπουδές στον αρχαιολογικό τομέα με ελάχιστες πιθανότητες ίσως «ερασιτεχνικά», συμπεριλαμβανομένης σε κάποια ανασκαφικά προγράμματα στις θερινές διακοπές του, στο ρόλο του «αρωγού» με ελαχίστα μέσα θα φέρει τους μαθητές του σ' επαφή με την αρχαιολογία. Από την άλλη, οι Έλληνες μαθητές αποφοιτούν από τα ελληνικά σχολεία με ελάχιστες έως ανύπαρκτες γνώσεις για τον συγκεκριμένο επιστημονικό κλάδο, το αντικείμενο, τις μεθόδους του, το εύρος των προβληματισμών, που αναπτύσσονται ως προς αυτά τα στοιχεία που τον χαρακτηρίζουν¹⁴. Στο πλαίσιο αυτό, των «ελάχιστων παρεχόμενων γνώσεων» για την αρχαιολογία, μπορεί να ενταχτεί και το ενημερωτικό κείμενο ενός άλλου «Οδηγού Επαγγελματιών» του ΣΕΠ. 2. στον «Οδηγό των Επαγγελματιών» του: ΥΠΕΠΘ, ΚΕΜΕ. ΟΑΕΔ κατατάσσεται το επάγγελμα του αρχαιολόγου στη σελίδα V των περιεχομένων ως «εκπαιδευτικό και πολιτιστικό» επάγγελμα. Οπωσδήποτε, η κατάταξη στα «εκπαιδευτικά» είναι ανατιολόγητη, εφόσον αρχαιολογία στη Δ.Ε. δεν διδάσκει. Εννοεί, προφανώς, το κείμενο ότι ο αρχαιολόγος έχει τη δυνατότητα να εργαστεί ως εκπαιδευτικός στη Δ.Ε. —όμως ως φιλόλογος. Επομένως η σύνδεση «εκπαι-

δευτικού» και «πολιτιστικού» είναι επιφανειακή και έμμεση. Εδώ προκύπτει το ζήτημα του «τι πρόκειται να είναι» ο νέος που θα σπουδάσει αρχαιολογία. Το κείμενο αυτό θα παρουσιάσει στον αναγνώστη του, ως προς αυτό το θέμα, μια αντίφαση: Στην σελ. 374 ο αρχαιολόγος ορίζεται ως «ο ερευνητής-μελετητής των αρχαίων πολιτισμών και της ιστορίας τους». Ο ορισμός αυτός βλέπει την έννοια του «αρχαιολόγου» στη δυναμική της, του αναθέτει ρόλο ουσιαστικό και περιεκτικό και ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις μιας διαλεκτικής θεώρησης ως προς την διάκριση ή μη των δημιουργημάτων του ανθρώπου (που αποκλύπτονται) σε «υλικά» ή «πνευματικά» υπολείμματα του πολιτισμού του, αλλά και ως προς τα όρια που τίθενται ή δεν τίθενται μεταξύ των κλάδων των ανθρωπιστικών σπουδών, σχετικά με τα αντικείμενα έρευνας και τους στόχους τους, αλλά και με τη σχέση: ανθρώπου δημιουργού-πολιτιστικού αγαθού/έργου-ερευνητή¹⁵. Είναι ένας ορισμός που ανταποκρίνεται περισσότερο στην αντίληψη της «αγγλοσαξονικής», της «αμερικανικής» και της «οσσετικής» αρχαιολογικής μεθοδολογίας και στόχευσης, τάση που έρχεται σε αντίθεση με την «γερμανική» σχολή, της οποίας χαρακτηριστικός είναι ο φορμαλισμός και ο βετικιστικός προσανατολισμός ως προς τα ίδια ζητήματα. Η τάση αυτή χαρακτηρίζει το δεύτερο τμήμα του κειμένου, «Φύση εργασίας», όπου το «όλο» μερίζεται. Ο «αρχαιολόγος» δεν είναι πια ο επισημόνας της σύνθεσης και των δημιουργικών συνειρμών, ο ικανός ερμηνευτής των εμπειριστωμένων αναλύσεων. Υποβιβάζεται, αντίθετα, σε «εκτελεστή» μιας σειράς δεξιοτήτων, που, όμως, δεν δικαιώνονται από μια αντίστοιχη συνθετική προοπτική. Έτσι: Ο αρχαιολόγος είναι «ανιχνευτής» αρχαιοτήτων. Οι ιστορικές, μάλιστα, πηγές ή τα κείμενα τον εξυπηρετούν μόνον προς την «επισημόνηση» του αρχαίου πολιτισμού! Είναι ο «ανασκαφής». Είναι, μάλιστα, και τεχνίτης ή ειδικευμένος εργάτης ανασκαφής! Είναι επιστά-

της μεταφοράς των «αντικειμένων» (αντι-κείμενο, αντίθεση, επιμερισμός)! Είναι «παρρηρητής» της «υλικής τους υπόστασης». Είναι «καταλογογράφος» και «ταξινομητής». Είναι και ειδικός της στατικής κτήριων, ειδικός και στις αναστηλώσεις. Είναι «επιστάτης» προστασίας αρχαιοτήτων και «διοργανωτής εκθέσεων». Σε έναν ακραίο σχολαστικισμό είναι φορέας μιας «άκρατης» αντιδιαλεκτικής, ουσιαστικά αντιεπιστημονικής εξειδίκευσης. Τα αυξημένα προσόντα του τα χρησιμοποιεί κάτω από συνθήκες «εκστρατευτικού σώματος»! Όμως προς τι όλα αυτά, αν δεν δικαιώνεται το δεύτερο συνθετικό του όρου που εκφράζει το επάγγελμά του; «-λόγος»; Τι «λογίζεται», τελικά, ο αρχαιολόγος; Κατά πόσο ανταποκρίνονται αυτές οι δεξιότητες, που περιγράφονται πιο πάνω, στις απαιτήσεις του αρχαιοελληνικού «Λόγου»; Πώς θα δικαιωθεί ο ορισμός που δίνεται αρχικά; Και πώς θα «ζωτανέψει» και θα «αναπαραστήσει» οχές και πολιτισμούς, όταν τα δημιουργήματά τους τα θεωρεί «λείψανα», στα οποία αποδίδει και τον μεταφυσικό, ιδεαλιστικό χαρακτηρισμό «άψυχα»; (στην τελευταία ενότητα «προσόντα», σελ. 375). Ο νέος άνθρωπος «προειδοποιείται» ότι θα εισέλθει σ' έναν επισημοποιημένο χώρο στατικό, σχολαστικό, «τακτικό», όπου, μάλιστα, θα «δοκιμάζεται» και η φυσική του κατάσταση! Και δεν είναι παράδοξο αν απορεί ως προς το γιατί θα του φανούν ως προσόντα απαραίτητα όλα όσα απαιτούνται από το συγκεκριμένο κείμενο. Αν η ανθρωπιστική προοπτική απουσιάζει, τότε είναι ζήτημα το τι εξυπηρετούν, πέρα από την «παϊδιά» όσον τις ασκούσ, όλες οι δεξιότητες και οι δραστηριότητες στο πλαίσιο αυτού του επαγγέλματος¹⁶. Κλείνοντας αυτό το κείμενο οφείλουμε να διαπιστώσουμε πως εδώ το «marketing» λειτουργεί μάλλον αποτρεπτικά. Ο ΣΕΠ «επιφυλάσσεται» να συμφιλιώσει τον Έλληνα μαθητή με το συναρπαστικό κόσμο της αρχαιολογίας. Το «γιατί» μένει ανοικτό. Και στις συγκεκριμένες κοινωνικοπολιτικές συνθή-

κες αναπάντητο. Κάτω από το πρίσμα των εθνικών, ιστορικών μας αναγκών, απαράδεκτα επιβλαβές.

Όλγα Δασίου

Αρχαιολόγος

Σημειώσεις

1. Olive Banks, «Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης», Εκδ. Παρρηρητής, Θεσσαλονίκη 1987. Ενδεικτικά και: Μάριο Μανακρόντα, Για μια σύγχρονη παιδαγωγική, Εκδ. Οδυσσεύς, 1983.
2. Στοιχεία από τον ημερήσιο Τύπο, δημόσια έγγραφα, Πρακτικά της Βουλής.
3. ΣΕΠ, «Βιβλίο του Καθηγητή», Εγχειρίδια Α', Β', Γ' Τάξης Γυμνασίου, Εκδόσεις Ο.Ε.Δ.Β. (επαναλαμπ. ανά έτος).
4. Έκδοση Ο.Ε.Δ.Β. επαναλαμβανόμενη ανά έτος.
5. Έκδοση Ο.Ε.Δ.Β. επαναλαμβανόμενη ανά έτος.
6. Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, 6α. Έκδοση ΟΕΔΒ, επαναλαμπ. ανά έτος.
7. Έκδοση ΟΕΔΒ, επαναλαμβανόμενη ανά έτος.
8. του αρχαιολόγου
9. Έκδοση ΟΕΔΒ, επαναλαμβανόμενη ανά έτος
10. Υπογραφή δική μου. Δες και Α. Ζώης, «Η αρχαιολογία στην Ελλάδα», Πολύτυπο, Αθήνα 1990, κεφ. 4, σελ. 25.
11. Ημερήσιος Τύπος 1979-82, άρνηση «ένταξης» των νεοδιορισόμενων στους «αρχαιολογικούς» σχηματισμούς (ανακοινώσεις, απαντήσεις και ανταπαντήσεις στον Τύπο). Δες και ό.π.π., κεφ. 13, σελ. 84-85.
12. επιχειρήματα: η ανάγκη γλωσσομβείας, οι δύσκολες συνθήκες εργασίας και η ανάγκη «σωματικής αποχής», η στέρηση των βερνιών διακοπών, το αδιέξοδο της επαγγελματικής αποκατάστασης κλπ. Σχετικά και: Α. Ζώης, Η Αρχαιολογία στην Ελλάδα, Πολύτυπο, Αθήνα 1990, κεφ. 13, σελ. 82, και κεφ. 5, σελ. 41.
13. Ενδεικτ.: Ανακοίνωση φοιτητών Τμήματος Ιστορίας-Αρχαιολογίας για εκδρομή «εκπαιδευτική», ακαδ. έτους 1988-89 στην Ιταλία.
14. Τεκμηρίωση θα δημοσιεύσω ως αποτέλεσμα σχετικής έρευνας όπου επεξεργάζομαι τα στοιχεία κάποιων πειραμάτων προσπαθειών.
15. Από την πληθώρα των σχετικών συγγραμμάτων, ενδεικτικά: H. G. Gadamer: Die Aktualität des Schönen, Staatshandlung 1977, και του ίδιου, Wahrheit und Methode, Tübingen 1960 και «1975.
16. Δες σχετικά και Α. Ζώης, ό.π.π., κεφ. 13, σελ. 82-86, και κεφ. 14, σελ. 93.